

«Els pares de la República».

El patronat com a cultura política a la Catalunya urbana moderna. Mataró (segles XV-XVIII)¹

Ramon Reixach i Puig

Una matinada del mes de gener de 1586, va aparèixer un cartell anònim a la plaça Major de Mataró acusant Jeroni Serra Arnau, el batlle, i els seus «seuqaços», d'haver demanat a les passades Corts de 1585 per al primer «lo bastó [de batlle] de Mataró per lo temps de la sua vida» i d'haver utilitzat en benefici i esplai propi els imports que li foren abonats pel consell de la universitat durant la seva ambaixada a dites Corts. Allí, com a síndic, havia representat la vila per tal d'aconseguir cadira pròpia per a Mataró a les properes Corts que es convoquessin, dins del braç reial. Les seves gestions davant Felip II foren reeixides. A part d'aquesta concessió, el monarca elevà el salari del batlle reial de Mataró de 15 a 30 lliures aquell any 1585. Malgrat l'èxit de la missió, no tothom va estar content per unes negociacions que havien aconseguit la representació a Corts per a una població que només feia cent cinc anys que s'havia alliberat de la senyoria feudal. Una població que havia passat de ser una minúscula vila rural a una important plaça comercial només durant una centúria, la del cinc-cents, i que aviat superaria importants ciutats com Vic. Jeroni Serra Arnau va prometre una recompensa de vint-i-cinc lliures per a qui descobrís l'autor o els autors del cartell acusatori contra la seva persona i la seva «camarada».

Quasi dos-cents anys més tard, el 1759, l'aleshores ja Ciutat de Mataró visqué un altre episodi d'arts plàstiques i corredisses. Aprofitant la negror de la nit, un o uns veïns de la població pintaren un seguit de *botifarres* a les façanes de les cases d'alguns mataronins. El material, «pintura de almagre», havia estat comprat a l'adrogueria d'Agustí Presses. El matí següent, tothom va poder veure la marca de l'embotit català per antonomàsia a les façanes de les residències del personal local més compromès amb el corregidor i governador, Don Orancio Betrela y de Andrade, i l'Ajuntament borbònic. L'any 1790, els regidors perpetus de l'Ajuntament afirmaven «Dios Nuestro Señor nos ha llamado y elegido [...] la divina providencia nos ha comisionado [...] somos los padres de la República».

1. Treball d'investigació de dotze crèdits dirigit pel doctor Jordi Figuerola i Garreta, presentat el primer d'abril de 2005 al Departament d'Història Moderna i Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona. Tribunal: doctor Jaume Brufau i Prats, doctora Montserrat Jiménez Sureda i doctor Jordi Figuerola i Garreta.

Aquest treball s'ha proposat analitzar els orígens, les característiques i l'evolució de la cultura política del patriciat, que anomenarem «patronat», a una població de la Catalunya moderna, un *cetto* essencialment urbà i identificat amb la «primera República», és a dir, la primera de les «res públiques», la universitat local. Un estudi sobre els seus patricis i la seva praxi política caracteritzada per l'operativitat plurifuncional de la mateixa xarxa familiar en l'actuació econòmica, política i fins i tot religiosa. La confusió dels seus interessos amb els de la ciutat. El cas de Mataró permet observar la gestació i el naixement d'una ciutat, ja que es tracta d'una aparició moderna sobre una vila rural baix-medieval, en relació amb la gestació i el naixement del seu patriciat i a la inversa, si és que no es vol fer servir el símil de l'ou i la gallina.

J. Lestocquoy, a *Aux origines de la bourgeoisie: les villes de Flandes et d'Italie sous le gouvernement des patriciens (XI-XVE s.)*, 1952, i Jacques Le Goff, a *Mercaderes y banqueros de la Edad Media*, 2000, han identificat els patricis com aquell sector reduït dins de la burgesia que, sense rebre cap confirmació jurídica com a estament, se'n diferenciaven pel seu poder en relació amb la seva influència sobre el govern de la ciutat i que només adquireix tota la seva amplitud en aquelles on la indústria i el comerç oferien grans possibilitats d'enriquiment.

Montserrat Jiménez Sureda ha destacat, en el seu estudi sobre la catedral de Girona al segle XVIII, que «qualsevol estudi sociològic sobre els membres del capítol catedralici de Girona resta parcial si l'enfocament que ha utilitzat l'autor parteix de l'individu i no de la soca familiar com a base d'aquest. [...] I, naturalment, aquesta asserció metodològica es pot aplicar a múltiples àmbits, en principis contradictoris o almenys no dependents, susceptibles de ser utilitzats complementàriament per membres d'un mateix grup familiar. Una ciutat de mides abastables per a l'investigador actual com ho és la Girona del segle XVIII resulta el laboratori d'anàlisi ideal per a observar aquest tipus d'estratègia»². Saltant del capítol catedralici al consistorial, de la capital del Ter a la de les maresmes, haurem de cercar per l'espècie brancatge de la genealogia com a mètode d'anàlisi i declinar, utilitzant el símil llatí, la família en els *modes consanguïni*, matrimonial, d'apadrinament i conducticiclientelar.

Pel que fa a Mataró, la concentració del poder polític local en un petit grup de famílies, el patriciat, va estar durant l'edat moderna molt relacionat amb l'aparell de l'Administració reial a Catalunya. Una relació que va córrer paral·lela a les transformacions econòmiques d'una població cada cop més integrada en el marc comercial de les possessions de la monarquia espanyola.

Alguns grups familiars van saber aprofitar, no sempre fou possible fer-ho compatible, la confluència de les oportunitats d'una monarquia que necessitava ressorts a nivell local amb les que provenien d'un mercat en expansió on es pogués fer negoci des de la població. Aquest fou el cas dels Arnau durant els segles XVI i XVII i dels Tarau els segles XVII i XVIII, els quals van estar disponibles gràcies a poder desenvolupar a nivell local una xarxa familiar i clientelar prou àmplia i inte-

2. MONTSERRAT JIMÉNEZ SUREDA (1999), *L'Església catalana sota la monarquia dels borbons: La catedral de Girona en el segle XVIII*, Barcelona, p. 304.

grada que permetés mobilitzar els recursos humans i materials necessaris per donar resposta a les oportunitats anteriors. Van saber estar al lloc, en el moment i amb l'equipatge apropiat.

La família en sentit extens oferia el marc de seguretats per fer-ho possible. Amb aquesta vivència, la institució familiar oferia massa analogies per no ser utilitzada com a referent en l'actuació pública. La fortalesa del component familiar de l'economia, una de les claus del reeixit desenvolupament d'una ciutat comercial com Mataró durant l'edat moderna, es féu sentir en el camp polític i fins i tot el religiós.

Aquestes famílies van saber integrar aquests tres amplis suports —rei, comerç i família— a la reduïda geografia local, confonent sovint els seus interessos amb els de la ciutat, tant si eren polítics com econòmics o religiosos.

El resultat fou l'aparició d'una cultura política local de caire patronal exercida per aquestes famílies patrícies que visqué, a finals de segle XVI, una època intensa; que no es va poder consolidar durant el segle XVII per la dissociació dels interessos dels antics patricis locals, amb excepcions, amb els d'una monarquia que no va saber oferir altres avantatges econòmics a les seves demandes polítiques i per un persistent corrent de concepció democratitzant dins de la universitat i el seu consell que fou fumigat pel Decret de Nova Planta, i que es consagrà el segle XVIII amb l'aparició de les regidories perpètuas. Curiosament en el cas dels Tarau, francesos foren la dinastia, el comerç i l'origen de bona part de la seva xarxa familiar sobre els quals s'erigiren com la família de patricis locals per excel·lència del segle XVIII mataroní.

El Decret de Nova Planta significà la consagració de la integració política del govern local dins de l'administració de la monarquia. La culminació de l'intent d'elevat la capacitat de penetració del poder de la Corona en l'esfera de la «primera de les repúbliques», alterant com mai la composició, la correlació de forces dels agents polítics locals en debat dins del mateix marc local, els seus contrapesos interns i la seva profunditat democràtica.

El col·lapse arribà just quan s'havia assolit, a finals del segle XVIII, la seva màxima institucionalització.

Els pares de la República haurien pogut elevar la vista cap al sostre de l'aula capitular de l'Ajuntament mataroní i contemplar-se a l'Olimp. La fotografia final d'una cursa on no tothom havia pogut participar, on no tots els que hi podien haver arribat hi eren i on alguns, amb el reglament a la mà i cada vegada més en aproximar-se el final de segle, no hi haurien d'haver estat. Aviat tocaria donar la veu als comuns.

L'estudi s'ha desglossat en cinc capítols: «Els Ferrer de Mataró i el realisme constitucional català», dedicat als primers patricis de la població, el seu encaix en els negocis de la monarquia a la Catalunya del segle XV dins del partit destorrenista, la seva evolució i les repercussions polítiques, econòmiques i religioses d'aquesta vinculació sobre la capital del Maresme per mitjà del desplegament d'una àmplia xarxa familiar sobre el terreny; «La primera de les repúbliques», capítol que analitza la composició i les característiques d'aquesta xarxa familiar, encapçalada per l'extensa família dels Arnau, així com la seva estreta vinculació sobre el consell

de la universitat, la batllia, el port i la parròquia; el tercer capítol, «Entre la universitat, el general i la monarquia (1599-1652)», està dedicat a les dificultats originades per l'expansió del centralisme de la monarquia hispànica i la diversitat de respostes del patriciat local; «Dels Àustries espanyols als Borbons francesos», de manera similar, analitza les dificultats, per altres oportunitats, originades pel canvi de dinastia. Finalment, al darrer capítol, «Sota el patronat reial borbònic», s'hi estudia el cas del Salla Tarau, com a paradigma de l'ascensió d'uns nous patricis en el marc del canvi de dinastia, les seves bases econòmiques, les seves relacions familiars i polítiques amb la governació borbònica, i la xarxa de comerciants i botiguers que s'hi vincularen. I es vincularen a les noves oportunitats del nou encaix entre Espanya i França, així com la seva praxi patronal sobre l'Ajuntament borbònic i la parròquia en el set-cents mataroní.